

TAR CHUGAINN SAN EARRACH

Gabriela Preissová (1862–1946), údar de chuid na Seice, a scríobh 'Tar Chugainn san Earrach'. Foilsíodh aistriúchán Gaeilge Liam Uí Rinn sa chnuasach So Súd (1953). Airíodh Preissová ar dhuine de mhórscribhneoirí na Seicise. Rinne an cumadóir clúiteach Leoš Janáček dhá cheoldráma a bhunú ar scéalta léi.

TAR CHUGAINN SAN EARRACH

D'iompaigh máistir scoile Ghorejov a shúil mhachnaimh ar an bhfuinneog, a bhí á lascadh go dtí sin ag sí ghaoithe a d'éirigh go hobann, agus, cé go raibh teas maith sa seomra ina raibh sé, samhlaíodh dó go raibh fuacht marfach go croí ann féin.

Ag feitheamh dó le scoláire a theacht ón sliabh, léigh sé deireadh an scéil Iodáilise ar ar thosnaigh sé aréir roimhe sin, scéal geal dathanna agus solais agus bláthanna; agus tar éis a bheith fé dhraíocht thír ghréine na hIodáile, a thaistil sé fadó nuair a bhí sé ina mhac léinn, ba pheannaid dó nach mór an radharc a chonaic sé amuigh.

D'fhiafraigh sé de féin, mar an gcéad uair, cad é an chúis a raibh sé de chrann air é a chaitheamh isteach sa ghleann iargúlta sin.

Bhraitheadh sé i gcónaí a anam ar lasadh ann, cíocrach chun iliomad smaointe, chun eiteall go hard; bhí fiú aisling óige leis féin aige, tráth; b'aoibhinn leis cuimhneamh ar an am nár mhian leis ach a bheith ina mháistir scoile, chomh maith is dá mba pharthas dó é; agus féach gurbh é ba dhán dó é a sheoladh isteach i ngleann caol sa Choraint, lán de scáth na bhforaoisí, de bhruscar carraigeacha agus d'fhuinseoga beaga, gan le feiscint ann, lasmuigh de shráidín Ghorejov na seacht dtithe, ach roinnt feirmeacha fánacha thuas ar chliathán na sléibhte ciúine, nach mbíodh orthu chun oíche mhaith a ghuí dá chéile ach madraí rua agus préacháin ghearra.

Bhí sé ag cuimhneamh, le breis aiféala i gcónaí, ar an gcéad amharc fiafraitheach a thug sé ar an saol mór ón mbaile inar mhothaigh sé ar dtús aoibhneas an neamhspleáchais, tar éis a chuid staidéir a chríochnú agus gabháil tríd na scrúduithe léinn fé mhaise.

B'úd ag gluaiseacht thairis, os comhair a shúl leath-iata, na cosáin is iad beo le foghar na nguthanna, le miongháirí, is le súile dána; siopaí soilsithe, cinn chasghruaige ógbhruinneal sna fuinneoga, tithe drámaí is hallaí ceoil, caiféanna is páipéir nuachta go flúirseach iontu agus comhrá caoin idir cairde. Nach fada ó bhí an tráth sin ann! Ach anseo ní fheiceadh sé ina shiúlta aonair ach cnocáin dath-thréigthe, bóithre sneachta nó lathaí, pictiúir urghrána na séipéal agus an ordóg chomh fada leis an méar tosaigh ag San Críostóir is ag San Flórán iontu de ghnáth, agus ní bhfaigheadh sé sna tithe cónaithe ach ainnise, míchóiriú agus neamhchompord; chuala sé trácht go minic ar áilleacht amhráin na dúiche seo ach níor chuala sé na hamhráin féin fós ann. An teitheadh a dheineadar sara dtáinig seisean, fé mar a theithfeadh fáinleoga san fhómhar? Agus an tuirse a bhíodh air ó bheith ag múineadh na scoile seo aonbhuíne! Sa halla staidéir nua, a deineadh an samhradh roimhe sin, bhí cúigear leanaí is fiche ar an rolla aige, agus iad ó chúig bliana go dtí ceithre bliana déag go leith d'aois. Bhíodh sé dfomhain aige a rá go raibh cuid acu thar aois agus, sa deireadh, ghlacadh

sé gach aon leanbh a thagadh chuige, bhíodh a oiread sin dúile aige líon na scoile a chur i méid.

An chuid acu a tháinig chuige ó scoil Ladoves, siúl dhá uair an chloig uaidh, bhí scríobh, léamh is comhaireamh cuibheasach maith acu. Ina choinne sin, bhíodh na tosnaítheoirí ag dul i bhfolach fé na binsí gach aon nóiméad mar ghreann dóibh féin. Bhí trí roinn déanta díobh ag an máistir óg agus plean teagaisc ceaptha aige do gach roinn.

Bhíodh sé an-chortha ón obair aimhréiteach sin uaireanta mar, chun tuilleadh dua dó, d'fhanadh formhór na leanaí an lá go léir sa scoil ionas, le linn an tsosa féin, go sroiseadh a ngeoin an áit a mbíodh seisean féin: ach as an idéal mic léinn a bhí aige d'fhás uaisleacht aigne ann a thugadh de shólás dó é féin a mheas ina rí go fírinneach ar a ríocht leanaí. Rí gan daoine é an lá áirithe seo!

D'fhéach sé arís ar a uaireadóir. A naoi a chlog a bhí sé. Ba chóir an obair a bheith ar siúl le breis is fiche nóiméad. Ba ghnách leis na scoláirí teacht cúpla nóiméad roimh an uair cheaptha, go mór mór na gearrchailí; gan aon dabht, níor leomhaigh oiread is éinne amháin acu aghaidh a thabhairt ar an anfa sneachta sin. Thug an máistir cúpla coiscéim go dtí an fhuinneog, d'oscail sé comhla an taobh istigh di agus, tar éis na pánaí a chuimilt lena lámh, leag sé a shúil ar an sneachta ag guairdeall timpeall ina chuilithe go geal agus go siosánach, sneachta nárbh fhéidir féachaint deich slata amach tríd, agus dúirt go foighneach: "Is caillte an aimsir í." Le corp díomhaointis, dhein sé gliogarnach le roinnt mionairgid ina phóca agus, ag bogfheadaíl fonn éigin dó, seo ag siúl síos suas an seomra é. Bhí sé ag iarraidh cuimhneamh ar conas ab fhearr dó an mhaidin a chur isteach.

Dá mbeadh nuacht éigin léitheoireachta aige nó dá bhféadfadh sé, ar a laghad, cuairt a thabhairt ar an sagart paróiste, a raibh a thigh turas uair an chloig uaidh agus breis! Ach cé a d'fhéadfadh dul amach a leithéid de lá? Ba thrua le duine an madra a mbeadh sé de mhí-ádh air a bheith amuigh, ní áirím duine.

Stad sé i lár a mhachnaimh ghruama. Bhí doras an phóirse tar éis dúnadh le fothram; gan amhras, is amhlaidh a theip ar lámh bheag éigin greim a choimeád air. Cloiseadh fuaim na mionchéime ansin, chorraigh duine éigin laiste an dorais, agus d'éalaigh osna dhomhain isteach an leathoscailt ar dtús agus cailín óg seang ina dhiaidh sin. Bhí sciorta ar dhath an mheacain easa uirthi agus casóigín dubh éadaigh; agus ciarsúr brád uaine ar nós húda uirthi, fé hata cruinn cothrom de bhéabhar dubh agus ba chosúil é le pláta beag bán leis an ualach sneachta a bhí air.

Sarar bheannaigh sí dó ar an ngnáthchuma: "Moladh le hainm Íosa Críost! Lá maith agat, a mháistir!" agus sarar lig sí an dara hosna, ab fhearr dó ná cuntas fada ar na bóithre achrannacha, d'aithin sé cé a bhí ann, an té ba shine dá scoláirí, Frúda Pogaenikova ón sliabh. Ba shólás éigin dó í theacht agus dhearmad sé le linn na huaire gur mhinic a chuireadh sí fearg air le heasumhlaíocht agus le hurrús agus dúirt sé léi, le meangadh bá agus cairdis: "Bóthar cruá bóthar na scoile inniu; ní hionadh liom nach bhfuil éinne tagtha ach tú féin."

Leag Frúda a mála ar an gcéad bhinse, binse nár léi de bhrí a hairde ná le cead ón máistir, agus, le linn bheith ag croitheadh a dhá géag mharbhfhuara d'fhonn teas a chur iontu, d'fhreagair sí go neamhthuairimeach: "Níor theastaigh ó mo thuismitheoirí ligean dom teacht ach d'éalaíos liom dá n-ainneoin; ach, a mháistir dhílis, is bóthar é nach nguífínn duit."

Dhein an osna, chomh maith leis an bhfocal ceana, "a mháistir dhílis," an fear óg a chur i bponc agus lig sé de gach míshásamh i láthair an hata a bhí clúdaithe le sneachta agus an chiarsúir thaisfhliuch a bhí aici á mbaint di. Bhí a grua tinedhearg ón ngaoth agus a súil lán de loinnir thais agus drúchtíní agus fiú cleitíní sneachta go lonrach ina héadan-bhannaí dubha a bhí trí chéile. Tharla dó féachaint ar a bróga fliucha agus tháinig míshuaimhneas air.

"A Phogaenikova," ar seisean, "b'fhéidir go dtiocfadh slaghdán ort; níor mhór duit malairt bróg a chur ort. Níl éinne anseo anois agus bhéarfad mo shlipéirí féin duit fad a bheidh do bhróga ag triomú in aice na tine."

“Ba mhaith liom sin go mór,” arsa Frúda agus í ag croitheadh an tsneachta dá hata is dá ciarsúr isteach i gciseán an adhmaid. “Bhfuil siad deas, na slipéirí sin?” ar sise go gogaideach.

“Deas, an ea? Nach cuma ach rud éigin a bheith agat le cur ort in ionad na mbróg sin?” ar seisean, agus é ag déanamh ar a sheomra beag.

Bhí a bhean tí aosta, Bairbre, ag cóiriú a oifige san áit sin.

“Gabh isteach sa seomra scoile agus deasaigh an tine,” ar seisean léi, “agus beir leat mo shlipéirí bróidnithe go gcuire Pogaenikova uirthi iad fad a bheidh a bróga féin ag triomú.”

Agus ó theastaigh uaidh an cailín óg a fhágáil ina haonar fad is a bheadh sí ag cur na slipéirí uirthi, chrom sé ar bheith ag cuimhneamh ar cad ba chóir dó a mhúineadh an lá sin. Dul arís trí cheachta geografaíochta is staire, an dá ní is mó a thaitin léi féin, ba é ab fhearr, mar bhí sí go han-mhaith ag foghlaim de ghlanmheabhair.

Ar theacht thar n-ais go dtí an seomra scoile dó, bhí Frúda suite ar imeall an bhinse tosaigh cheana féin. Bhí a gruaig fliuch go slíoctha aici, rud ab annamh léi; agus bhí deise agus míne éigin ag baint léi. Dúirt an máistir óg leis féin, mar an gcéad uair, gurbh fhéidir di bheith ina cailín óg an-deas leis an aimsir.

Tháinig an cuimhneamh sin go hobann chuige agus chuir sé beagán ionaidh air. D’fhéach sé ar a uaireadóir arís cé go raibh a fhios aige go raibh sé ceathrú chun a deich, agus dúirt sé go han-tur:

“Tá sé déanach go maith cheana féin. Ní miste dúinn athstaidéar a dhéanamh ar bheagán geografaíochta, cé nach é a dhéanfaimis aon lá eile, agus ansin bhéarfad ceacht cumadóireachta duit le déanamh.”

“Agus cad é a dhéanfaimid um thráthnóna mura dtiocfaidh éinne eile?” arsa Frúda, agus fiafraitheacht an phréacháin ina dhá súil.

“Chímfidimid linn ar ball. B’fhéidir go stadfadh an stoirm agus go bhféadfadh roinnt scoláirí teacht,” ar seisean, agus é ag cuimilt boise do leabhar scríbhinne a tharla a bheith féna lámh.

“Cad a deirir liom go raibh an oiread sin deifre orm ag éalú liom ar maidin nár thugas aon rud liom i gcomhair dinnéir!” arsa Frúda, agus fonn cabaireachta is seanchais ag méadú i gcónaí uirthi. “Ach is cuma sin,” ar sise, agus a ceann aici á ligean siar agus í ag miongháire go neamhchúiseach; “ní féidir nó seasód aon lá amháin troscaidh.”

“Ach bhéarfadsa greimín de mo dhinnéar féin duit,” arsa an máistir go múinte.

“Bí cinnte gur beag an tsuim a chuirimse i mbia,” ar sise go forcamásach agus a grua ar a gualainn deis agus fiarshúil aici air. “Nach minic a roinnim ar an gcuid eile anseo gach a dtugaim liom ón tigh, agus ní fiú trácht ar a n-ithim ar dinnéar lá féile agus an chuid eile den líon tí ag smailceadh le haoibhneas.”

“Cuma cad a déarfaidh tú, ní foláir duit rud éigin a ithe,” arsa an máistir go tur agus go seasmhach agus a shúil go dlúth ar an leabhar scríbhinne i gcónaí, amhail is gur mhaith leis, de bhrí na cainte sin, gach saghas comhrá muinteartha eatarthu a stad.

“Tá go maith,” arsa Frúda, ag géilleadh dó go réasúnta. “Ach caithfidh tú teacht ar cuairt chugainn go luath go ndíolfaimid an comhar leat,” ar sise de ghlór caoin mealltach. Bhí sí ag miongháire agus, san am céanna, ag casadh fáinne beag caol airgid ar a méar go bogásach. Thug sí féachaint bháúil ar an máistir, a bhí i sáinn arís ag an tsíorghabaireacht a bhí ar siúl aici.

“Ach nuair a chros d’athair agus do mháthair ort é ní raibh sé ceart agat teacht amach in aon chor inniu.”

“Bhfuil sé scríofa in aon áit gur cheart failli a thabhairt sa scoil?” ar sise, á bhréagnú go cliste.

TAR CHUGAINN SAN EARRACH

“Tá tú rómhór don scoil anois,” arsa an máistir óg de ghuth fuar nár bhéas leis. “D’fhéadfá, agus b’fhearrde thú é, príomhscoil uachtarach a fhreastal ach tá tú rómhór don scoil pharóiste cheana féin.”

Chuir an guth ait a bhí aige eagla ar Frúda. As a haigne mná, dhein sí amach nach bhféadfadh sí an máistir a bhaint dá chosaint ach le focal plámáis agus, tar éis moill bheag, d’fhreagair sí chomh caoin ceannsa is a bhí ar a cumas:

“Ach ó tá dúil mharfach agam teacht do dtí an scoil, cad is féidir liom a dhéanamh?”

Buille cliste é sin aici. Las an máistir go dtí bun a ghruaige finne. Níorbh eol dó cad é an saghas aghaidh ba cheart dó a chur air féin agus thosaigh sé ar bheith ag creimeadh an phinn luaidhe a bhí ina lámh aige.

Bhí sé ina shuí ar an ardán agus an tslí a bhí eatarthu chomh gearr sin gur chosúil le comrádaí do Frúda é. Bhí sí ina hathchailín óg ar phósadh a deirfiúr an Domhnach roimhe sin agus, le linn bheith ag osnaíl agus ag éisteacht leis an gceol di, ní in aisce a dúirt sí léi féin gurbh fhearr léi an máistir ó Ghorejov a fheiceáil ná na rincoirí go léir. Bhí sí ag dul sa chúigiú bliain déag. Ba í aon-iníon a hathar agus a máthar anois í; iad go maith as; bhí dhá chéad acra talún acu ar dheis na gréine agus tigh nua aonstaighre. Nach bhféadfadh sí, mar sin, beagán sriain a thabhairt dá smaointe...

Ag feitheamh dó, bhí an máistir ag ullmhú chun ceist a chur ar Frúda nár chosúil in aon chor leis an gceist a bhí á plé aici ina haigne féin, mar bhí sí ag iarraidh a dhéanamh amach an dtiocfadh máistir na gruaige finne ar cuairt chun a muintire ar an sliabh.

“Anois, a Phogaenikova, ainmnigh príomhbhailte na hOstaire dom,” ar seisean go daingean agus a shuíl ar an mapa aige.

Níor dhein sí ach miongháire, chomh maith is dá ndéarfadh sí nach raibh sé dáiríre; ansin dúirt sí le dánacht mheidhreach:

“Ach níl na hurnaithe ráite againn fós?”

Tháinig luisne sa mháistir arís (agus, ó, cad é mar aoibhneas do shuíle Frúda féachaint ar a cheannaithe nuair nár chosúil le hoide staidéartha é!) agus, ag scuabadh a tiubhfhoilt siar dó, d’fhreagair sé leis an bhfoighne a chleachtann oidí:

“Is amhlaidh a mheasas go mbeadh saghas náire ort na hurnaithe a rá de ghuth ard agus tú i d’aonar. Ach ó tharla gur mhaith leat é, abraimis iad.”

D’éirigh sé agus, tar éis cuma na cráifeachta a chur air féin, dúirt sé an Phaidir de ghuth breá soiléir: dúirt Frúda an Phaidir de ghuth íseal in éineacht leis agus miongháire sástachta ar a béal. Shuigh an máistir arís agus chuir an cheist an dara huair.

“Cad iad príomhbhailte na hOstaire?”

“Wien, Belovec...Belovec...” agus lean Frúda uirthi ag taibhreamh. Ansin, siúd ag labhairt go héasca soiléir í agus í ag féachaint síos ar na slipéirí a bhí ar nós cuma liom uirthi.

“Ba mhaith liom go mór a fhios a bheith agam cé a bhróidnigh na slipéirí seo duit? Deirimse bróidnéireacht, agus obair chrosphointe freisin. D’fhéadfainn a leithéidí sin a bhróidniú, níos deise, b’fhéidir, le rósanna. Nach dóigh leat é?”

“Ara, scaoil thart iad mar shlipéirí. Deirfiúr dom a bhronn orm iad.” Agus bhí an máistir ag iarraidh tuilleadh cruais a chur ina ghlór. “B’fhearr freagra oiriúnach a thabhairt ar an gceist a chuireas. Uair amháin eile,” ar seisean agus trombhéim ar gach siolla aige agus gach focal aige á scanadh chomh maith is dá mba staighre iad a bheadh aige á shiúl: “is iad príomhbhailte – atá – san – Ostair – ná –?”

“D’fhoghlaimíos é sin fadó nuair a bhíos ar scoil Ladoves,” arsa Frúda, ag sméideadh na súl agus ag miongháire chomh gleoite sin gur bhris ar an bhfoighne ag an máistir láithreach agus gur bhuail fearg é.

“An amhlaidh is dóigh leat,” ar seisean agus malaí air, “gur mar chaitheamh aimsire duitse atáim anseo?”

Agus bhuail sé a dhorn ar an ardán le gairgeacht nár shamhlaigh Frúda riamh a bheith sa lámh sin a bhí chomh bán agus a d'fhéach chomh mín cneasta.

“Ó deirir go bhfuil dúil chomh mór sin sa scoil agat ní foláir nó tá a fhios agat gur áit chun oibre í. Tá tú mór do dhóthain chun sin a thuiscint.”

Chuir sí isteach air de ghuth aithríoch chreathach.

“Más é do thoil é...ná bíodh fearg ort. Má ghéireas, ní go toiliúil a dheineas é, agus déan deimhin de nach fútsa a dheineas é. Le teann áthais croí amháin a dheineas géire.”

“Ba mhaith liom go mór a fhios a bheith agam cad é an t-áthas a bheadh ort nach ligfeadh duit ceist chomh simplí a fhreagairt...” agus, tríd an gcnáimhseáil, ba léir go raibh maolú beag ar an bhfearg.

“Á, áthas mór ba ea é... Agus féach, gan cuimhneamh orm féin, b'éigean dom géire...bhí an oiread sin aoibhnis orm nuair a dúrais nár chara ionúin éigin leat a bhróidnigh na slipéirí duit!”

Ach an túsce a raibh an admháil mhacánta sin déanta aici, d'fholaigh sí a ceann idir a dhá géag, trasna ar an mbord, fé mar a bheadh a coinsias ag cur uirthi. Ansin thuig sí nár chóir di an rud sin a rá, gurbh fhearr di bréag a insint.

Tháinig an máistir anuas den ardán, chuaigh ceann ar aghaidh trasna an tseomra, idir an dá shraith binsí go dtí an fhuinneog, tharraing a leabhar nótaí as a phóca, d'oscail é agus dhún é, d'fhéach amach ar an sneachta a bhí ag guairdeall timpeall ar buile fós, dhearc ar a uaireadóir agus is ansin a tháinig arís air an ciúnas aigne ba riachtanach dó chun an méid seo a rá go soiléir.

“A Phogaenikova, táim ag tabhairt aiste duit le scríobh, agus beidh uair an chloig ar fad agat le smacht a chur ar d'aigne agus le d'aire a dhíriú ar staidéar. Táim chun an t-ábhar a scríobh ar an gclár dubh.”

Agus gan féachaint arís ar cheann crom an chailín óig, chuaigh an máistir scoile go dtí an clár dubh, rug ar an gcaile agus scríobh go glan soiléir: “Cuir síos ar conas a fhéachann an tuath ó do thigh féin san earrach.”

Ansin d'éirigh sé agus d'imigh fé dheifir agus chuir an bhean tí go dtí an seomra scoile arís leis an tine a dheasú.

Bhí Frúda ina haonar agus gan cor aisti. Níor thóg a ceann gur tháinig sean-Bhairbre isteach go stuama tostach mar ba ghnách léi. Chuardaigh sí a mála agus shocraigh leabhar scríbhinne agus peann ar an mbord.

Ar imeacht do Bhairbre ghluais Frúda anonn go dtí an clár dubh ar a barraicíní (cé go raibh a radharc ar fheabhas) agus léigh fé thrí arís an abairt a bhí scríofa air agus a méar thosaigh á tarraingt go grámhar aici ar an scríbhneoireacht dheas.

“Is maith is eol dósan scríobh,” ar sise le hosna agus a meabhair cruinnithe aici agus a haigne go ciúin staidéartha fé mar ba mhian le máistir na gruaige finne. Tháinig sí thar n-ais chun a hionaid féin ansin agus shlíoc sí an leabhar scríbhinne ar gach taobh.

Labhair guth éigin istigh ina croí go hard agus go hachasánach: “Imithe! Tá sé imithe! Agus fearg air, is dócha.”

D'fhéach sí go heaglach uaigneach ar fud na scoile ciúine fé mar a bheadh coir éigin déanta aici. Á, dá bhféadfadh sí, ar a laghad, rud éigin thar meon le deise is le caoineas a rá leis san aiste!

Bhí sí an-chorraithe ón gcuimhneamh sólasach sin a bhí ag múscailt dóchas nua aici agus thosnaigh ar chnámha na haiste a dhéanamh amach ar bhlúire páipéir. Níor mhór di an t-amhras a bhí ag an máistir ar a cuid oibre a chur ar neamhní agus, d'fhonn go mbeadh uain aici ar a croí a bhí á fháisceadh istigh ina cliabh a chiúnú, bhí sí ag síogadh agus ag ceartú rud anseo is rud ansiúd. Fé dheireadh, tosnaíonn sí ar an méid seo thíos a scríobh chomh deas aireach is atá ar a cumas.

TAR CHUGAINN SAN EARRACH

“Bíonn an t-earrach againn seal beag níos túisce ná a bhíonn sé anseo sa ghleann. Ón bhfuinneog, chímid chugainn go mallchosach é ar a bhealach thar n-ais ó chóstaí na hIodáile roimh lá le Seosamh.

“Is iad na colúir is na gealbhain is túisce a aithníonn é. Tar éis bhreacadh an lae, leomhaid a neadacha a thréigean agus suí ar bharr na buaice chun féachaint i bhfad amach. Is amhlaidh a bhíd ag déanamh áthais cheana féin! I mo thaobh féin de, aithním an t-earrach láithreach ar bharr coillte na ngiús a bhíonn níos soiléire dom, ar na mín-cheonna mogallacha a mbíonn an ghrian ag taitneamh tríothu ó mhaidin agus tar éis don mhuscáta ar leac na fuinneoige na péacáin a chur amach. Bíonn na beacha ag feitheamh leis an nóiméad aoibhinn sin freisin. In aon fhocal amháin, nuair a thagann na péacáin, na buinneáin lán de shú, na plúiríní sneachta, na lusa gaoithe, agus na duala a chuireann dath buí ar chrann na gcaor gcon, ag deimhniú go bhfuil an t-earrach ann, tagtar chugainne dá fheiscint agus deirtear nach bhfuil áit is deise ar domhan.

“Músclaítear anseo cuimhne gach a bhféadfadh duine a mholadh in áit ar bith eile. Sléibhte bána agus sléibhte glasa agus sliabh ard eatarthu ag ataitneamh ar nós éisc, agus an sneachta ar a leacain fós gan buíochas do theas mór na gréine, agus gur geall le gaineamh séidte é. Agus, más maith leat é, sin é eas na seacht sruth a thagann le chéile agus a bhíonn ag déanamh an aon cheoil amháin i gcónaí gan a gcúrsa a thréigean choíche chun daoine agus tréada a bháitheadh; nó is féidir leat machnamh ar thithe na tuaithe atá chomh fada síos uait gur cosúil le bréagáin breactha ar an talamh iad. Tagtar chugainn mar sin go bhfeictear le teacht an earraigh!

“D’fhéadfadh duine na blátha is na héanlaithe is taitneamhaí leis a fháil san áit seo againne; rachainn amach agus thaispeánfainn dó iad uile. Is na fuiseoga is na riabhóga is fearr liom féin. Is maith liom an lon dubh, freisin, nuair a bhíonn sé ag cantain, ach nuair a chím ar eiteall é cuireann sé a oiread eagla orm ar na bóithre is a chuireann an ceann cait, an snag breac agus an préachán. Tá lán an chollchoillín d’easóga againn agus áirimid na cuacha ar thrí thaobh dinn. Tar chugainn mar sin go bhfeicir! Bíonn na féileacáin is éagsúlaí le feiscint inár ngairdíní; chítear cuid mhór den saghas bán caite anseo is ansiúd ar fud na fána ar nós bláthanna agus, ó, féach! Tá an oiread sin cruimheog beaga lonracha againn gur dhóigh le duine, mura dtógfadh sé uain chun cuimhnimh, gur snáth óir in aimhréidhe iad!

“Mar sin is dá bhrí sin, tar chugainn san earrach. Tar nuair a bheidh an spéir glan agus mar a bheadh blátha lín is cnumha soilseacha fite isteach inti nó tar nuair a bheidh sé dorchá. Lasfaimid tinte chun onóra duit a chuirfidh solas i bhfad amach ar do bhóthar duit agus canfaimid duit an t-amhrán is deise ar bith; agus ansin chífir nár bhaois dom a iarraidh ort teacht chun na dúiche is áille ar dhroim na cruinne.

“Frúda Pogaenikova ó Phritlonna, uimh. 2.”

Agus scríobh sí arís chomh hálainn is a bhí ar a cumas:

“Tar chugainn san earrach!”

D’éirigh sí ansin agus rug an leabhar scríbhinne léi go dtí an fhuinneog. Bhí an seomra, dar léi, ag dul i ndoircheacht go tiubh. Bhí sí sásta toisc an obair a bheith críochnaithe aici ach mar sin féin thosnaigh a croí ag preabadh le himní. B’fhéidir gur bheag le rá a cuid saothair! Bhí sé chomh trína chéile sin, dar léi. Cad ina thaobh go mbraithfeadh sí i gcónaí gur mar gheall ar mháistir na gruaige finne a bhí sí ag aithris na nithe sin go léir, mar gheall ar an té nár dhein oiread is freagra a thabhairt uirthi nuair a thug sí cuireadh caradach dó chun a tí thuas ar an genoc? Agus, ar ball, nuair a thiocfadh sé isteach lena saothar a fhéachaint, bheadh malaí air arís, gan aon amhras, nó b’fhéidir nach ndéanfadh sé ach a chur i gcuimhne di arís nach raibh sí le teacht chun na scoile a thuilleadh.

Cad é mar dhifríocht idir sin agus mar a shamhlaigh sí di féin a bheadh an lá sin agus í ag treabadh léi tríd an stoirm, ag brostú chun na scoile a raibh an dúil go léir aici ann! Ó, is

ea, ba mhór an difríocht é! Bhí dóchas aici ar maidin go mbeadh an máistir go gealgháireach léi agus go molfadh sé í.

“Ba mhaith an mhaise agat teacht agus molaím do mhisneach!”

Agus b’fhéidir dó, freisin, a héadan a shlíocadh aon uair amháin lena lámh mhín bhán amhail mar a dheineadh go minic leis na leanaí beaga óga...

Chuir an machnamh leanbaí sin a oiread sin de thinneas cléibh uirthi go mb’éigean di a ceann a leagan go faon ar fhráma na fuinneoige agus, ag féachaint amach ar an sneachta di, tháinig ró samh ar a radharc agus rith dhá dheoir anuas ar a dhá leacain bheaga ubhchruinne i ngan fhios di.

Níor thug sí fé ndeara go raibh an máistir ag teacht isteach go raibh sé ag siúl go teann daingean agus go súilfhuar fé dhéin na háite a raibh sí ina seasamh. Ina haice dó, níor mhothaigh sé a dhóthain misnigh ann féin chun iompú ón scoláire dána gan aird a thabhairt uirthi fé mar a bhí ceaptha aige a dhéanamh agus bhí cruas caradach ina ghuth nuair a d’fhiafraigh sé di:

“Cad ina thaobh go bhfuil tú ag gol? Cé a bhí ag cur ort?”

“Ó, ní tada é,” arsa Frúda agus gach aon osna ghoil go hard aici. “Níl ann ach gur chuimhníos nach deinim ach míghreann a chur ort, agus an fonn mór atá orm soilíos éigin a dhéanamh duit!”

“Ciúnaigh tú féin! Ciúnaigh tú féin!” arsa an máistir go ceansa. Agus, gan cuimhneamh air féin, dhein sé an rud ar a raibh Frúda ag taibhreamh: chuimil sé a lámh gheal chumtha dá héadan go héadrom eaglach.

Thóg sé an leabhar scríbhinn as a lámha agus thosnaigh ar an aiste a léamh. Nuair a shrois sé an méid seo:

“Aithním an t-earrach láithreach ar bharra coillte na ngiús a bhíonn níos soiléire dom, ar na mín-cheonna mogallacha a mbíonn an ghrian ag taitneamh tríothu ó mhaidin agus tar éis don mhuscáta ar leac na fuinneoige na péacáin a chur amach...” thug sé féachaint fhada cheanúil ar cheann cromtha an chailín óig agus samhlaíodh dó gur scríbhinn eile í, scríbhinn chumhartha ba rómhaith leis a léamh, a malaí dea-shnoite síodúla agus fabhraí fada a súl agus a beola blasta caordhearg. Agus nuair a bhí léite go deireadh aige, d’fhéach sé ar an bhfuinneog go seasmhach, fé mar a dhein sé uair an chloig roimhe sin tar éis an t-úrséal Iodáilise a léamh. Ach ní raibh aon uaigneas ina shúile an turas seo. Bhí ag maolú, dar leis, ar stoirm na Feabhra. Bhí an aimsir ag dul i ngile, gatha gréine agus cumharthachtaí agus amhráin ag teacht fé chomh maith is dá mbeadh an t-earrach buach go léir ag croitheadh a sciathán in áit éigin an-ghar dó.

Níor tháinig sé chuige féin as an machnamh sin gur leag an cailín óg súil fhiafraitheach an phréacháin air. Bhí an tsúil tirim arís aici agus dóchas agus solas gréine arís inti.

“An ndeirir liom go mbíonn an t-earrach chomh deas sin agaibhse sa dúthaigh seo?” ar seisean de ghuth íseal neamhdhaingean. “Ní fhacasa fós é.”

Agus chan Frúda go caoin ceansa mar dháinín aonlíne:

“Níl agat ach teacht chugainne agus chífir é.”

“Is dócha go rachad,” arsa an máistir de ghlór bog lán de ghrámhaireacht chiúin a thugadh sé fé ndeara sa chomhrá a bhíodh ag an sagart paróiste ón sliabh leis na scoláirí. Agus dúirt sé ní b’airde:

“Ach a Frúda, ní foláir duit freagra a thabhairt ar aon cheist amháin... Mise an máistir agus tusa an scoláire... An mbeirse umhal domsa nó an amhlaidh ba mhaith leat go mbeinnse umhal duitse?”

Níor fhreagair Frúda ar an bpointe. Bhí a dhá súil, a bhíodh go lonrach le huaibhreas agus le stuaim de ghnáth, bhíodar lán d’imní anois agus í á gcur trí na pictiúirí chomh maith

is dá mbeadh ar a gcumas comhairle a thabhairt di an nóiméad sin ba mhó brí di ná aon nóiméad eile i rith a saoil, agus d'fhreagair sí go seasmhach agus go humhal:

“Is tuigte gur mise a chaithfidh a bheith umhal duitse.”

“Ní go gcaithfir a bheith umhal ach go mbeir umhal go toilteanach fonnmhar,” arsa an máistir go hoscailte agus go báúil.

Tháinig gealgháire aoibhnis uirthi le foghar an ghutha chaoin sin, a bhíodh ina cluasa le déanaí gach tráth a chuimhníodh sí ar rud éigin álainn agus í ina haonar, agus d'fhreagair sí le cráifeacht nach mór:

“Gan amhras ar bith, ní fhéadfadh an cúrsa bheith ar a mhalairt de shlí? Is ea, go toilteanach fonnmhar...”

“Ní dóigh liom gur duine tusa de dhream a gheallann agus nach ndéanann beart de réir a mbriathar,” arsa an máistir go soiléir tar éis tamaill ina thost dó agus tar éis a dhá ghualainn a chroitheadh agus a aigne a dhaingniú mar sin ar an scoláire mór ard seo, a bhí chomh humhal cheana féin, a chur chun siúil ar an toirt, amach fén stoirm agus fén bhfuacht.

Chroch Frúda suas a ceann beagáinín. I ngan fhios di féin, shlóc sí a gruaig agus, ag cur stuaim is ciall thar a haois ina féachaint, d'fhiafraigh sí go mánla:

“Cé acu binse ar a suífead?”

“Ní shuífir ar aon cheann acu inniu,” arsa an t-oide chomh múinte le sagart a bheadh ag caint lena phobal, “ní bheidh a thuilleadh scoile againn inniu ó tharla nár tháinig ach tú féin... Ach, an bhfuil a fhios agat, a Frúda, cad déarfainn leat mar an gcara is fearr atá agat? Níl slí anseo duit a thuilleadh, i measc na leanaí beaga eile... Dá mba mhian leat é, thiocfadh leat tú féin a mhúineadh as na leabhair a thoghfaínn duit is a bhéarfainn duit ar iasacht agus míle fáilte.”

Chrom Frúda a ceann agus dhírigh sí i ngan fhios di féin ar bheith ag stuáil a cuid traidíní ina mála. Bhí crith ar a lámha, ach d'fhan an ciúnas caoin céanna ar a ceannaithe i gcónaí fé mar a bheadh ‘go fonnmhar toilteanach’ á shíor-rá ag an máistir chun misneach a chur uirthi.

San am gcéanna, chuala sí a ghuth arís ag tabhairt nirt agus daingneachta di:

“Ba mhaith liom go mór leabhar na haiste seo a scríobhais inniu a choimeád mar chuimhneachán ort go dtí go raghad suas an sliabh chugaibh, féachaint cad é an saghas dáiríre an t-earrach sin a thuigeann tú chomh hálainn i d'anam istigh.”

Níor dhein Frúda ach a ceann a bhagairt agus, ag leagan an leabhair ghoirm ar an mbord di, dhein ceann ar aghaidh ar an éide-chroch agus thóg anuas a ciarsúr cinn, a hata agus a casóg.

Shiúil an máistir go dtí a chathaoir oide agus é roinnt bheag mílítheach. Leag sé a lámh neamhshocair ar a chuid páipéar agus dúirt leis féin go mb'fhéidir gur chuir sé roinnt buartha ar an gcailín é scarúint léi ar an gcuma sin. Bhí Frúda ullamh agus, ar a mbeith ag cur a láimhe ar laiste an dorais, gan focal a rá, d'iompaigh sí agus miongháire ar a béal, miongháire a bhí lán de mhuinín bheo láidir shonasach.

Agus bhí dealramh machnaimh is cúraim ar an máistir agus é ag miongháire i leith na scarúna sin gan chaint, gan slán leat ná slán agat, chomh is dá ndeinfadh an doras, nuair a dhún sí i ndiaidh Frúda, anáil aoibhnis as dán beag próis an chailín a choimeád:

“Go dtí an t-earrach!”

Foclóir

Meacan easa: peony.

TAR CHUGAINN SAN EARRACH: SIOMBALACHAS AN tSNEACHTA

Idir siombalachas agus carachtaracht is gearrscéal suaithinseach é ‘Tar Chugainn san Earrach’. Ní bheifeá i bhfad ag ríomh chnámha an scéil: tagann cailín óg de bhunadh na tuaithe ar scoil in ainneoin stoirm sneachta a bheith ann. Cuireann sé míshuaimhneas ar an mháistir an cailín a bheith ina chuideachta in éagmais na ndaltaí eile, nó is léir go bhfuil sí i ndiaidh grá leanbaí a thabhairt dó. Ordaíonn sé di aiste a dhéanamh agus míníonn di go bhfuil sí rómhór le bheith ag freastal ar an scoil níos mó. Imíonn sí agus í sásta go leor, nó thug sé gealltanas di cuairt a thabhairt ar an bhaile s’aici san earrach.

Scéal tanaí go leor, shílfeá, ach is eiseamláir phaiteanta den ghearrscéal clasaiceach é ‘Tar Chugainn’. Titeann imeachtaí an scéil amach thar thréimhse ghairid ama – lá scoile cinniúnach. Faoi dheireadh an ama sin, tá claochlú tagtha ar mheon na gearachtar.

An máistir scoile a chastar orainn i dtosach. Ní ligtear fios a ainm linn, ná ní dhéantar cur síos mion ar a dhreach ach oiread. Tuigtear dúinn go bhfuil sé fós óg ach go bhfuil saol beag cúng á chaitheamh aige ag teagasc scoile i gceantar iargúlta gan léann gan chultúr. Tá díomá agus uaigneas air ach, ina dhiaidh sin, níl sé féin gan locht. Is bocht leis féin an t-ualach oibre atá air, ach glacann sé le páistí atá rómhór don scoil mar ‘bhíodh a oiread sin dúile aige líon na scoile a chur i méid.’ Tá áilleacht san áit don té a mbeadh fonn air í a lorg: ‘chuala sé trácht go minic ar áilleacht amhráin na dúiche seo ach níor chuala sé na hamhráin féin fós ann.’ Agus ar ndóigh, ba é aisling a óige a bheith díreach mar atá sé, ina mháistir scoile. Is trua leis an dóigh atá air ach é féin atá ciontach i gcuid mhaith de na trioblóidí atá air. Is cosúil go dtuigeann sé féin an méid sin ina chroí istigh agus go bhfuil náire air dá bharr. Luaitear sagart paróiste a labhraíonn de ‘ghlór bog lán de ghrámhaireacht chiúin’ agus a bhfuil a chuid suáilcí mar a bheadh achasán ann ar sheirbhe an mháistir.

Is í ‘Frúda Pogaenikova ón sliabh’ an bhean is sine de na daltaí agus í dalba, dána go leor. Ar feadh seal gairid i ndiaidh di teacht isteach, tá lúcháir ar an mháistir í a bheith ann. Ní fada go dtuigtear dó go bhfuil sé leis féin i gcuideachta cailín óg. Is léir dó féin gur dáil mhíchuí é sin. Iarrann an máistir ar a shearbhónta, Bairbre, an tine a dheasú agus malairt bróg a thabhairt do Frúda, ní toisc nach dtiocfadh leis féin na rudaí sin a dhéanamh ach sa dóigh is go mbeidh an tríú duine ann.

Is cliste agus is caolchúiseach mar a ghéaraítear ar an teannas. Mana a chluintear go minic i gcúrsaí scríbhneoireachta ná *show, don’t tell*, i.e. gur fearr meon na gearachtar a léiriú ina gcuid gníomhartha ná trí ráiteas lom ar nós ‘Bhí an máistir trína chéile.’ Labhraíonn an máistir go ‘han-tur’ le Frúda. Déanann sé dearmad na paidreacha a rá. Tá a fhios aige an t-am den lá atá ann agus siúd é ag amharc ar a uaireadóir.

Tá Frúda glic, go pointe. Tá a fhios aici nach rachaidh an máistir a thromaíocht uirthi as ‘a mháistir dhílis’ a rá leis ná fiú amháin má deir sí go bhfuil ‘dúil mharfach’ aici a bheith ina chomhluadar sa scoil. Ach is grá leanbaí atá á spreagadh; ní comhtharlú atá ann gur pósadh deirfiúr léi le gairid. Léirítear saontacht an chailín nuair a nochtann sí an faoiseamh atá uirthi toisc gur deirfiúr don mháistir a rinne na slipéirí a bhróidniú dó, murab ionann agus ‘cara ionúin.’ Tuigeann Frúda féin gur botún mór a bhí ann, agus go bhfuil sí i ndiaidh ligean don mháistir an seanchaidreamh ‘múinteoir agus dalta’ a chur i réim an athuair.

Mar sin féin, cuireann sí a croí – den chéad uair riamh, b’fhéidir – sa cheacht ceapadóireachta a thugann an máistir di. Dréacht deas scríbhneoireachta a chuireann sí ar fáil, dréacht a thugann ar an mháistir athmhachnamh a dhéanamh faoin dímheas a bhí ag fás ina chroí dá chuid oibre agus don áit inar tharla sé. Agus cé nach bhféadfadh Frúda cur amach a bheith aici ar na rudaí seo, tá a haiste faoi shaol úr an earraigh ar maos sa siombalachas.

An siombalachas

Mar seo a shainmhínítear ‘siombail’ in *An Foclóir Beag*: ‘rud a sheasann do rud eile (is í an chros siombail na Críostaíochta).’

Is ar na hamharcealaíona is túisce a smaoinímid nuair a luaitear ‘an siombalachas’ mar chur chuige cruthaitheach, ach tháinig an siombalachas faoi bhláth sa litríocht Eorpach go déanach sa 19ú haois. Seachas cur síos lom ar an saol réalaíoch, bhíothas chun an domhan agus an duine a léiriú ar bhealach indéach, meafarach feasta. As seo amach, ní dhéanadh an t-údar a chuid léitheoirí a thionlacan tríd an scéal, ag míniú dóibh cén chiall a bhí leis seo nó leis siúd. Is amhlaidh a bhainfeadh léitheoirí a gciall féin as na siombailí sa téacs, bíodh siad nua nó seanbhunaithe, ilchiallach nó simplí, doiléir nó follasach. Ní chaithfeá a bheith iontach géarchúiseach le go dtuigfeá go bhfuil níos mó ná teocht an tseomra i gceist sa tagairt d’fhuacht i dtús ‘Tar Chugainn’:

D’iompaigh máistir scoile Ghorejov a shúil mhachnaimh ar an bhfuinneog... agus, cé go raibh teas maith sa seomra ina raibh sé, samhlaíodh dó go raibh fuacht marfach go croí ann féin.

Ó thaobh na healaíne de, níl sé sin a dhath níos caolchúisí ná ‘duine fuar atá ann’ a rá i dtaobh duine míchairdiúil. Ní fhéadfainn a mhaíomh go bhfuil úire sna siombailí aimsire in ‘Tar Chugainn’. Is dóigh liom ina dhiaidh sin go bhfuil siad thar a bheith éifeachtach.

Tá feidhm phraiticiúil ag an síobadh sneachta ó thaobh na scéalaíochta de: mar gheall ar an sneachta a tharlaíonn Frúda agus an máistir le chéile sa scoil leo féin. Ach tá an-chuid siombalachais timpeall ar an fheiniméan aimsire ar a dtugtar sneachta, sa phéintéireacht, san fhilíocht, sa bhéaloideas agus fiú amháin san anailís a dhéantar ar bhríghlódí. Ar na rudaí a chuirtear in iúl trí íomhá an tsneachta tá:

1. Fuacht, doicheall.
2. Neamhaistear nó pairilis.
3. Geanmnaíocht na hóige.
4. An sneachta mar chothromóir, feiniméan coitianta a mbíonn tionchar aige ar óg is ar aosta, ar uasal agus íseal.
5. Tús nua, an tírdhreach a bhí ann roimhe a bheith curtha i bhfolach.

Más mórshaothair ealaíne atá ann – cuir i gcás an gearrscéal ‘The Dead’ le James Joyce – seans maith go mbeidh níos mó ná brí amháin i gceist le sneachta nó le siombail ar bith eile. Mar a chéile i gcás ‘Tar Chugainn.’ Tá fuacht agus doicheall (1) dulta go croí sa mháistir. Ní mór dó gníomh a dhéanamh má tá sé lena shaol a leasú, ach tá an stoirm i ndiaidh príosúnach a dhéanamh de. (2) Seo isteach Frúda, a bheidh ina bean óg go luath ach atá fós soineanta (3).

Ach thar aon ní eile is cothromóir (4) atá sa sneachta. Is é a thugann misneach do Frúda na gnáthnósanna a bhriseadh (5) agus dul a phlé leis an mháistir amhail is gur comhaoisigh iad. Imíonn sí chun na scoile ar neamhchead a muintire. Ní luaithe istigh sa scoil í ná go leagann sí a mála ar bhinse ‘nár léi’. Tugann an máistir faoi deara mar a mhéadaíonn an aimsir ar a háilleacht: ‘bhí a gruaig fhliuch go slíochta aici...agus bhí deise agus míne éigin ag baint lei.’

An chumhacht a bhí ag an mháistir mar gheall ar a chéimiúlacht agus ar a aois, tá sí curtha ar ceal. An fear seo a mbíodh a shaol á rialú ag cloig agus ag cláir ama agus a bhí ‘ina rí go fírinneach ar a ríocht leanaí’ is amhlaidh is ‘rí gan daoine é an lá áirithe seo.’ Suíonn Frúda in aice leis ‘agus bhí an tslí a bhí eatarthu chomh gearr sin gur chosúil le comrádaí do Frúda é.’

TAR CHUGAINN SAN EARRACH

Mar sin atá go dtí go scríobhann Frúda a haiste i dtaobh aoibhneas an tsaoil úir a bhíonn ann san earrach. Sin an uair a bheireann an máistir ar a stuaim agus a deir an rud a chaithfidh sé a rá: ‘Mise an máistir agus tusa an scoláire.’

Tá saontacht áirithe le brath ar an aiste a scríobhann Frúda le fonn an máistir a shásamh, ach tá sí lán den áilleacht agus den fhilíocht a shíl an máistir a bheith in easnamh san áit. Breithiúnas éagórach a thug sé ar Frúda, ag déanamh nach raibh samhlaíocht inti. (‘bhí sí go han-mhaith ag foghlaim de ghlanmheabhair.’) ‘Dán beag próis’ a chuireann sí di nuair a thugtar cead a cinn agus a pinn di.

An scéal rómhaoithneach ar fad é – cailín soineanta ag múineadh ceachta faoi aoibhneas na beatha do mhúinteoir searbh? Níl sé gan a bheith maoithneach, ar shlí, ach ní mheasaim go dtéann sé thar cailc. Tagann ardú meanman (agus níl ann ach ardú meanman) ar an mhúinteoir i ndiaidh do dhaltá dá chuid obair mhaith a dhéanamh agus i ndiaidh dó féin a insint di go bhfuil sé in am aici an scoil a fhágáil, rud a d’fhéad sé a dhéanamh i bhfad roimhe sin. Agus, mar bharr ar an sonas, tá biseach ag teacht ar an aimsir.